

GÜNÜMÜZ MİRAS UYGULAMALARI ÜZERİNE FIKHÎ BİR ANALİZ: GÜNEYDOĞU ANADOLU ÖRNEĞİ

Bedri ASLAN

Batman Üniversitesi İslami İlimler Fakültesi, İslam Hukuku Ana Bilim Dalı,
aslan-bedri@hotmail.com, ORCID ID: 0000-0002-4029-6809

Article Types / Makale Türü: Research Article / Araştırma Makalesi

Received / Makale Geliş Tarihi: 25/04//2022 **Accepted / Kabul Tarihi:** 11/08/2022

DOI: <https://doi.org/10.26791/sarkiat.1120655>

GÜNÜMÜZ MİRAS UYGULAMALARI ÜZERİNE FIKHÎ BİR ANALİZ: GÜNEYDOĞU ANADOLU ÖRNEĞİ

ÖZ

Bilindiği üzere cahiliye döneminde genel olarak kadınların hak ve hukukları gözetilmemiştir. Bunun en açık örneği kadınlara mirastan herhangi bir payın verilmemesidir. İslam dini Nisâ sûresinde indirdiği ayetlerle bu yanlış ve adaletsiz uygulamaya son vermiştir. İslâm söz konusu yanlış ve adaletsiz uygulamaya son vermiştir İslam hukuku insanları ilgilendiren bütün alanlarda olduğu gibi ölenin geride bıraktığı eşya ve mallarının taksiminin nasıl yapılacağı ve onun terekesinden kimlerin pay sahibi olacağını da açıklamıştır. Kuran-ı Kerim’de genel olarak hükümler icmâlî olarak yer almaktadır. Fakat mirasla ilgili hükümler icmalî değil tafsilî bir şekilde yer almıştır. Bu da insanlar arasında çıkabilecek ihtilafların önlenmesi ve adaletin sağlanmasına yönelik olduğu açıktır. Yüce Allah Kuran’ı Kerim’de birçok ayetle ölen kişinin terekesinin adilce paylaşılması hususunda insanları uyarmıştır. Bütün bunlara rağmen ne yazık ki yaşadığımız çağda bazı nedenlerden dolayı ölen kişinin terekesi İslam hukukunun öngördüğü şekilde dağıtılmamaktadır. Bu uygulamanın mağdurları zannedildiği gibi sadece kızlar değildir. Bunun yanında anne, baba, dede, nine ve dede torunları da bulunmaktadır. Bu çalışmada ölenin terekesinin taksimi ayet ve hadisler ışığında ele alınıp yaşadığımız asırda özellikle Güneydoğu Anadolu’da konuyla ilgili uygulamanın şekli ve buna neden olan sebepler üzerinde durulacaktır. Ayrıca bu gibi uygulamaların önüne geçmek için yapılması gereken faaliyetler ve bu konuda ne gibi önlemlerin alınması gerektiği hususu da irdelenecektir.

Anahtar Kelimeler: İslam Hukuku, Miras, Taksim, Tereke, Pay.

AN ANALYSIS OF ISLAMIC JURISPRUDENCE ON INHERITANCE ISSUES: THE SAMPLE OF SOUTHEASTERN ANATOLIA

ABSTRACT

As known, equality between men and women was not observed in general during the age of ignorance. The most obvious example of this is that women are not given any share of the inheritance. Islamic religion ended this false and unjust practice with the verses revealed through Surah Nisa. As in all areas of interest to people, Islamic law also explained how to make a share of the belongings and possessions left behind by the deceased and who will have a share of his/her estate. In the Qur’an, the provisions are generally included as summary. But the provisions on inheritance were explained in detail, not summarily. It is clear that this is aimed to prevent conflicts that may arise among people and to ensure justice. Almighty Allah has warned people with many verses in the Qur’an that the estate of the deceased should be shared fairly. Despite all this, unfortunately, in the age in which we live, for some reason, the estate of the deceased is not distributed as prescribed by Islamic law. The victims of this practice are not just women, as is assumed. In addition, there are mother, father, grandfather, grandmother and grandchildren. In this study, the verses and Hadiths about the division of the estate of the deceased in the Qur’an and Sunnah will be included, as well as the form of practice in the century in which we live and the reasons that lead to this practice will be emphasized. In addition, the activities that need to be done to prevent such practices and what measures should be taken in this regard will be examined.

Keywords: Islam law, Heritage, Distribution, Estate, Share.

GİRİŞ

“Bir şeyin bir kişi veya topluluktan diğerine geçmesi, başkasından kalan, tevarüs edilen şey” manalarında kullanılan miras,¹ iktisadi faaliyetlerin sürdürülmesi ve insanlar arsanda sosyal düzenin devam etmesi bakımından adilce paylaşılması önemlidir. Nitekim Kuran-ı Kerim’de diğer meselelerin aksine bu konu ayrıntılı bir şekilde açıklanmıştır. Vahyin nazil olduğu sırada cahiliye kültüründe kadınlar ile kölelerin hak ve hukukları gözetilmiyor, kadınlar hür oldukları halde ikinci sınıf varlıklar olarak algılanırdı.² Miras şahsi maslahat, güç ve örfe göre paylaştırılarak uzak akrabalara verildiği halde kızlar ve çocuklara herhangi bir pay verilmezdi.³ Mirastan pay verilmesi şöyle dursun, kadının kendisi bazen mirasa konu olur, bir eşya gibi miras olarak el değiştirirdi. Kocasını öldüğü zaman onun en yakın erkek mirasçısı gelir “malına mirasçı olduğum gibi karısına da mirasçı oldum” der; isterse mehrini öder onunla evlenir, isterse de başkasına nikâhlar mehrini alırdı.⁴ Hâlbuki İslam cahiliye dönemindeki bu haksız uygulamayı kaldırdı. Kuran-ı Kerim bazı meseleleri icmalı olarak açıklayarak detaylarını içtihadı açık bırakmıştır. Ancak miras gibi bazı meseleleri ise tafsili olarak açıklayarak içtihadı çok ihtiyaç bırakmamıştır. Böylelikle miras hükümlerinin zaman ve mekâna göre değişmesi önüne geçildiği gibi istismar edilmesine de engel olunması amaçlanmış olabilir. Yüce Şâri‘ miras meselesini nasta açıkladığı ve adilce paylaşılmasını istediği halde aç gözlü olan bazı kişiler tarafından uygulama hususunda İslam hukukunun çizdiği hudutlar çiğnenir.

İnsanların elindeki mallar yüce Allah’ın emanetidir. İnsan öldüğü zaman bu emanetin gerçek sahibine geçmesi gerekir. Başka bir ifadeyle insan öldükten sonra onun yetkileri kalkar yüce Allah’ın hükümleri geçerli olur. Dolayısıyla ölen kişinin mirası İslam hukukuna göre taksim edilmelidir. Nitekim İslam hukuk tarihine bakıldığında İslam âleminde miras paylaşımı Kuran-ı Kerim, sünnet ve icma tarafından açıklanan feraiz kurallarına göre yapıldığı görülecektir. Yine Osmanlı devletindeki şer‘iyye sicilleri ve arşiv belgelerine de bakıldığında her türlü menkul ve gayrimenkul malın paylaşımında aynı hassasiyeti görmek mümkündür.⁵ Fakat yaşadığımız asırda İslam âleminin bazı bölgelerinde yüce Allah’ın emirlerine göre değil, insanların konum ve örflerine göre ölen kişinin mirası taksim edilmektedir. Bu da İslam hukukunun temel ilkelerine aykırı olduğu gibi insanlar arasındaki sevgi ve merhameti de yok etmektedir. Bu çalışmada günümüzde özellikle Türkiye’nin Güneydoğu Anadolu’sunda miras taksiminde meydana gelen haksızlıkların sebebi, var olan yanlış uygulamaları ve bu haksızlıkların önüne geçilmesi için yapılması gereken önlemlerin neler olduğu üzerinde durulacaktır. Güneydoğu Anadolu bölgesinde miras paylaşımında yaşanan gayri şer‘î uygulamalara geçmeden önce İslam hukukunda mirasın yeri, ölen kişinin teçhizi, tekfini, geride bıraktığı malın taksimi nasıl yapılacağı ve pay sahiplerinin kimler olduğunu ile mirasa engel durumların neler olduğuna kısaca değinmekte fayda olacağı kanaatindeyiz.

1. İSLAM HUKUKUNDA MİRAS

İslam dini, mirasın doğru bir şekilde anlaşılması ve paylaşılmasına önem vermiştir. Nitekim yüce Allah’ın miras meselelerinin çözümünü Hz. Peygamber’e veya ümmete bırakmayarak Kuran-ı Kerim’de ayrıntılı bir şekilde açıklaması bunu göstermektedir. Yine Hz. Peygamber’in “İlim, Kur’an ve ferâizi öğrenin ve insanlara da öğretin. Ben aranızdan ayrılacağım gibi ilim de bir gün ortadan kalkacaktır. Öyle bir zaman gelecek ki iki kişi bir farîzada anlaşmazlığa düşecek de aralarında hüküm verecek birini bulamayacaktır”⁶ hadisi feraiz ilminin öğrenmesinin teşvik edildiğini göstermektedir. Buna binaen âlimler de bu ilim

1 Hamza Aktan, “Miras”, Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi (Ankara: TDV Yayınları, 1989), 30/143.

2 İbrahim Yılmaz, “İslam Hukukunda Kız Çocuğunun Mirastaki Payının Cinsiyet İle Temellendirilmesine Analitik Bir Bakış”, *Cumhuriyet İlahiyat Dergisi* 22/1 (Haziran 2018), 353.

3 Abdullah Afifi, *el-Meretu’l-Arabiyye fi Câhiliyyetihâ ve İslâmiyhâ*, (Medinetu’l-Münevvere: Mektebetu’s-sekâfe, 1933), 2/33.

4 Selman b. Şebbâb b. Mesûd ez-Zehrânî, *Hirmânu’l-Unsâ mine’l-Mirâs* (yb.: Mektebetu Melik Fehd, 1433), 6-7; Ahmet Efe, “İslam Miras Hukukunda Kadın-Erkek Hisselerinin Farklı Oluşu Üzerine Bir Değerlendirme”, *İslam Hukuku Araştırmaları Dergisi*, s. y. 18 (2011), 160; Meyye er-Rahbî, *el-İslâm ve’l-Mer’e* (Dârü’r-Rahbe, Dımaşk, 2014), 44.

5 Sevgi Gül Akyılmaz, “Osmanlı Miras Hukukunda Kadının statüsü”, *Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* C. XI, Sa. 1-2, (Haziran 2007), 484.

6 Ebû Muhammed Abdullah b. Abdirrahmân b. el-Fazl ed-Dârimî (ö. 255/869), *es-Sünen*, thk. Hüseyin Selim Esed ed-Dârânî

hakkında yüzlerce çalışma yapmışlardır.⁷ Bu da ilimlerin öğrenilmesi onunla amel edilmesi içindir. Fakat yaşadığımız asırda bir sürü nedenlerle bu ilimle amel edilmemekte ve Kuran'da mirasın paylaşımıyla ilgili bulunan ayetlerin gereği yerine getirilmemektedir.

Bilindiği üzere İslam hukuku, doğumdan hatta anne rahminden itibaren ölümüne kadar insanın bütün hayatını ilgilendiren hükümleri açıkladığı gibi ölümünden sonra da geride bıraktığı malı ile ilgili hükümleri de açıklamıştır. Buna göre insan öldüğü zaman onun mal üzerindeki tasarrufları vasiyet dışında sona erer ve Yüce Allah'ın belirlediği kanunlar devreye girer.

1.1. ÖLEN KİŞİNİN MALINA TAALLUK EDEN HAKLAR

Ölen kişinin terekesine dört hak terettüp etmektedir.

Birincisi ölünün tekfin ve teşhizidir. Bu işlemler diğer bütün haklara takdim edilir. Zira tekfin ve teşhiz, kişinin hayatındaki elbisesi ve meskeni gibi insanın zaruri ihtiyaçlarından sayılmaktadır. Binaenaleyh terekesi taksim edilmeden önce israfa kaçmamak kaydıyla tekfin ve teşhizin masrafları karşılanır.⁸ Daha sonra da diğer haklar sırasıyla yerine getirilir.

İkincisi ölen kişinin malına taalluk eden borçlardır. Borçlar da iki kısma ayrılır: Biri Allah hakkı/kamu hakkı dediğimiz zekât, kefaret ve adak gibi haklardır. Her ne kadar Hanefî mezhebine göre ölen kişinin bu borçlarının ödenmesiyle ilgili bir vasiyette bulunmadığı takdirde ödenmesi gerekmiyorsa da⁹ Malikî, Şâfiî ve Hanbelîlere göre bu haklar ölen kişinin vasiyetine gerek kalmadan terekeden ödenir. Diğer borç ise insanların alacaklarıdır. Bu alacaklar da birkaç kısma ayrılır. Bazı kısımlarında ihtilaf bulunsa da fakihlerin çoğuna göre bunlar da terekeden ödenir.¹⁰

Üçüncüsü ise ölen kişinin vasiyetleridir. Bunlar da terekenin üçte biriyle sınırlandırılmıştır.¹¹ Buna göre ölen kişinin vasiyeti malının üçte birinden fazla ise varislerinin onayı gerekir.¹²

Dördüncüsü ise varislerin hakkıdır: Teşhiz masrafları, kamu hakkı, kul hakkı ve vasiyetler yerine getirildikten sonra geri kalan mal İslam hukukunda belirlenen şekliyle varisler arasında paylaşılır.¹³ İlk önce eshâbu'l-ferâiz/mirastan payı belli olan kişiler hisselerini alır. Daha sonra geri kalan mal asabeye/baba tarafından gelen erkek akraba verilir. Asabe olmadığı zaman da ölen kişinin malı zevi'l-erhama/farz sahibi ve asabe olmayan kan hısımlarına verilir. Bunlar da olmasa Beytülmâl'a/hazine devredilir.

(by.: Darü'l-Müğni, 2000), I/298.

7 Muhammed eş-Şehhât el-Cündî, *el-Mîrâs fi's-Şerîati'l-İslamiyye* (Kahire: Dârü'l-fikri'l-Arabî, ts.), 51-53.

8 Abdullah b. Mahmud b. Mevdûd el-Hanefî el-Mevsilî (ö. 683/1284), *el-İhtiyâr li talîli'l-Muhtâr* (Kahire: Matbaatu'l-Halebî, 1937), 5/84; Cuma Muhammed Muhammed Berrâc, *Ahkâmu'l-Mîrâs fi's-Şerîati'l-İslamiyye* (Ammân: Dârü'l-Fikr, 1981), 94.

9 Abdurrahman b. Muhammed b. Süleyman Damad Efendî (ö. 1078/1668), *Mecme'u'l-Enhur fi Şerhi Multeke'l-Ebhur*, thk. Halil İmran el-Mansur (Beyrut: Dârü'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1998), 4/495.

10 Şeyhu'l-İslâm Zekerîyya b. Muhammed b. Ahmed b. Zekerîyya el-Ensârî (v. 926/1520), *Esne'l-Metâlib fi Şerhi Ravdi'l-Tâlib* (yb.: Dârü'l-Kitâbi'l-İslâmî, ts.), 3/2; Ebu'l-Abbas Ahmed b. Muhammed es-Sâvî, *Bulğatu's-Sâlik li Ekrabi'l-Mesâlib* (by.: Dârü'l-Maarif, ts.), 4/617; Mansûr b. Yunus b. İdris el-Behûtî (v. 1050/1640), *Keşşâfu'l-Kinâ' an Metni'l-İknâ'* (yb.: Dârü'l-Kütübi'l-İlmiyye, ts.), 4/402; Ebû Muhammed Muvaffakuddîn Abdullâh b. Ahmed b. Muhammed b. Kudâme el-Cemmâilî el-Makdisî, *el-Kâfi fi Fikhi'l-İmam Ahmed* (yb.: Dârü'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1994), 2/105.

11 Ebû Abdillâh Şemsüddîn Muhammed b. Muhammed b. Abdîrrahmân el-Hattâb er-Ruaynî (ö. 954/1547), *Mevâhibu'l-Celîl li Şerhi Muhtasari'l-Halîl*, thk. Zekerîyya Umeyrât (yb.: Dârü'Âlemi'l-Kütüb, 2003), 8/579; Ensârî, *Esne'l-Metâlib*, 3/2; Ebû'n-Necâ Şerefüddîn Mûsâ b. Ahmed b. Mûsâ el-Haccâvî el-Makdisî (ö. 968/1560), *el-İkna' fi Fikhi'l-İmâm Ahmed*, thk. Abdullatif Muhammed Musa es-Sübkî (Beyrut: Dârü'l-Marife, ts.), 3/81.

12 Ebû Bekr Şemsü'l-Eimme Muhammed b. Ebî Sehl Ahmed es-Serahsî (ö. 483/1090), *el-Mebsût*, (Beyrut: Dârü'l-Marife, 1993), 29/136; Ensârî, *Esne'l-Metâlib*, 3/41; Muhammed b. Ahmed 'Urfî ed-Dusûkî, (ö. 1230/1815), *Hâşiyetu'd-Dusûkî 'ale's-Şerhi'l-Kebîr* (yb.: Dârü'l-Fikr, ts.), 4/446; Mustafa b. S'ad b. Abduh es-Süyûtî (ö. 1243/1828), *Matâlibu Uli'n-Nuhâ fi Şerhi Gâyeti'l-Muntehâ* (yb.: el-Mektebû'l-İslâmî, 1994), 4/404.

13 Muhammed Emîn b. Ömer b. Abdilazîz el-Hüseynî ed-Dımaşkî (ö. 1252/1836), *Reddü'l-muhtâr 'ale'd-Dürri'l-muhtâr* (Beyrut: Dârü'l-Fikr, 1992), 6/757; Hattâb, *Mevâhibu'l-Celîl*, 8/579; Ensârî, *Esne'l-Metâlib*, 3/2; Haccâvî, *el-İkna'*, 3/81.

1.2. MİRASTAN PAY ALABİLECEK KİŞİLER

Mirastan pay alacak kişiler şunlardır: Ashâbu'l-ferâiz, asabe ve zevi'l-erhâm.

1. Eshâbu'l-ferâiz

Eshâbu'l-ferâiz, mirastaki hisseleri nas ve icmâ ile belirlenen varislerdir.¹⁴ Bunlar, dördü erkek sekizi kadın toplam on iki kişidir.¹⁵ Payları belli olan kişilerin mirastan olan hisseleri onlara verilir. Geri kalan ise belli bir hissesi olmayan asabeye kalır. Eshabu'l-ferâiz/hissesi belli olanlar şunlardır:

Baba: Üç durumu vardır: Ölen kişinin çocukları varsa baba altıdan bir alır. Ölen kişinin çocuğu kız ise baba hem altıdan bir alır hem de asabe olur. Ölen kişinin çocukları yoksa baba asabe olur.¹⁶

Anne: Annenin de üç durumu vardır: Ölen kişinin çocuğu veya ikiden fazla kardeşleri bulunursa anne altıdan bir alır. Ölen kişinin çocukları yoksa terekenin üçte birini alır. Ölen kişinin çocuğu ve ikiden fazla kardeşi yoksa terekenin üçte bir değil pay sahipleri hisselerini aldıktan sonra geri kalanın üçte birini alır.¹⁷

Koca: İki durumu vardır: Ölen kişinin çocuğu yoksa mirasın yarısını alır. Çocuğu varsa dörtte bir alır.¹⁸

Zevce: Zevcenin de iki durumu vardır: Ölen kişinin çocuğu varsa sekizde bir, yoksa dörtte bir alır.¹⁹

Ana Bir Kardeşler: Üç durumu vardır: Bir kişi olursa altıda bir alırlar. İkiden fazla olurlarsa terekenin üçte ikisini alırlar. Ölen kişinin çocukları olduğu takdirde mirastan pay almazlar.²⁰

Kız: Üç durumu vardır: Tek başına olduğu zaman malın yarısını alır. İkiden fazla oldukları zaman üçte ikisini alırlar. Erkek kardeşleri oldukları zaman ise asabe olurlar.²¹

Oğulun Kızı: Beş durumu vardır. Tek başına olduğu zaman malın yarısını alır. İkiden fazla oldukları zaman malın üçte ikisini alırlar. Ölen kişinin kızıyla beraber oldukları zaman altıdan bir alırlar. Onunla birlikte erkek kardeşi varsa asabe olurlar. İki kızla birlikte oldukları zaman mirastan pay almazlar. Yine ölenin oğlu varsa mirastan pay almazlar.²²

Ana Baba Bir Kız Kardeş: Birkaç durumu vardır: Tek başına kaldığı zaman malın yarısını alır.²³ İkiden fazla olup da onları asabe yapan erkek kardeşleri olmadığı zaman malın üçten ikisini alırlar. Erkek kardeşleri ile ölen kişinin kızı veya oğlunun kızıyla birlikte oldukları zaman asabe olurlar. Baba ile ölenin oğullarıyla birlikte olduğu zaman mirastan pay almazlar.²⁴

Baba Bir Kız Kardeş: Birkaç durumu vardır: En önemlisi tek başına kaldığı zaman malın yarısını alır.²⁵ İkiden fazla oldukları zaman üçte iki alırlar. Ana baba bir kız kardeşle birlikte olduğu zaman altıda bir alır. Erkek kardeşi birlikte asabe olurlar. Ölen kişinin kızı veya oğlunun kızıyla birlikte yine asabe olurlar. Birkaç durumda da mirastan pay almazlar. Ölenin oğlu, babası, ana baba bir erkek kardeş, ana baba bir kız

14 Berrâc, *Ahkâmu'l-Mirâs*, 281; Mehmet Aziz Yaşar, "İslâm Mirâs Hukukunda Red Meselesi: İnceleme ve Değerlendirme", *Bingöl Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 1/13 (Haziran 2019), 235; Miras hisseleri ile ilgili geniş bilgi için bkz. Alpaslan Alkış, "İslam Miras Hukuku ile Türk Miras Hukukunun Varisler Yönüyle Karşılaştırılması", *Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, Cilt:19 Sayı:1 (Haziran 2019), 60-79.

15 Zeynuddin Ebu Abdillah Muhammed b. Ebî Bekr b. Abdulkadir er-Râzî (ö. 666/), *Tühfetü'l-mulûk*, thk. Abdullah Nezir Ahmed (Beyrut: Dârü'l-Beşâiri'l-İslamiyye, 1417), 1/245.

16 Şehhât, *el-Mirâs fi'ş-Şerîati'l-İslamiyye* 109-111; Zeydân, *el-Mufasssal fi ahkâmi'l-mer'e*, 11/272-273.

17 Şehhât, *el-Mirâs fi'ş-Şerîati'l-İslamiyye*, 113-115; Zeydân, *el-Mufasssal fi ahkâmi'l-mer'e*, 11/273.

18 Abdulkerim Zeydân, *el-Mufasssal fi ahkâmi'l-mer'e ve'l-beyti'l-müslim fi'ş-Şerîati'l-İslamiyye* (Beyrut: Müessesese tü'r-Risâle, 1993), 11/266-268.

19 Zeydân, *el-Mufasssal fi ahkâmi'l-mer'e*, 11/ 268-269.

20 Ebû Nasr Muhammed b. Abdullah, *İ'lâmu'n-nubelâ bi ahkâmi mirâsi'n-nisâ* (San'â: el-Mutehassis, 2004), 73-75.

21 Ensârî, *Esne'l-metâlib*, 3, 8.

22 Ebû Zekeriyâ Muhyîddîn Yahyâ b. Şeref b. Murrî (v. 676/1278), *el-Mecmû' şerhu'l-Muhezzeb* (yb.: Dârü'l-Fikr, ts.), 16/78-81.

23 Ebû'l-Velîd Muhammed b. Ahmed b. Rüşd el-Endülüsî (v. 595/1198), *Bidâyetü'l-müctehid ve Nihâyetü'l-muktesid* (Kahire: Dârü'l-Hadîs, 2004), 4/129.

24 Ebû Muhammed Abdullâh b. Ebî Zeyd Abdirrahmân el-Kayrevânî en-Nefzî (ö. 386/996), *Metnu'r-Risâle*, (yb.: Dârü'l-Fikr, ts.), 140; Şehhât, *el-Mirâs fi'ş-Şerîati'l-İslamiyye*, 371.

25 İbn Rüşd, *Bidâyetü'l-müctehid*, 4/129.

kardeş ve ana baba bir iki kız kardeşle birlikte olduğu zaman mirastan pay almazlar.²⁶

Nine: İster anne, ister baba cihetinden olsun, sahih ninelerin altıda bir hisseleri vardır. İster anne tarafından ister baba tarafından olsun bütün nineler anne ve baba ile bir arada bulununca düşerler.²⁷

Dede: Her ne kadar dede bazı meselelerde babadan ayrılıyorsa da genel olarak baba gibidir. Baba olmadığı zaman onun yerine geçer ve onun aldığı payları alır.²⁸ Baba hayatta ise dede mirastan pay almaz.

2. Asabe

Asabe terim olarak belirli bir hissesi olmayan ve eshâbü'l-ferâiz yani belli hisse sahiplerin hisselerini aldıktan sonra geri kalanı; yalnız buldukları zamanda, terekenin tamamını alan varislerdir.²⁹ Başka bir ifadeyle baba tarafından ölen kişinin akrabalarıdır. Yani onlar ile ölen arasında kız bulunmayan oğlan, oğlanın oğlu ve amca gibi akrabalarıdır.³⁰ Asabenin dışında belli bir paya sahip olan varisler oldukları takdirde bunlar paylarını aldıktan sonra geri kalan asabe arasında İslam hukukun belirlediği şekilde paylaşılır.³¹

3. Zevi'l-Erhâm

Asabe yoluyla pay almayan ve belirli hisse sahibi olmayan; teyze, hala, dayı, kızın oğlu ve ananın babası gibi kan hısımlarına denir.³² Ölen kişinin asabesi ve belirli hisse sahibi olan akrabası olmadıkları durumunda onun mirası zevi'l-erhâm arasında paylaşılır.

1.3. MİRASA ENGEL DURUMLAR

Vârisin mûrisini öldürmesi mirasçılığa engel olmakla birlikte kasıt dışı öldürmelerin bu kapsamda sayılıp sayılmayacağı tartışılmıştır. Mûrisin veya mirasçının gayri müslim olması ve mûrisle vârisin hangisinin önce öldüğünün bilinmemesi de miras engelleri arasındadır. Ayrıca mahrumiyet şahsîdir; meselâ bir kimşenin öldürme sebebiyle mirastan mahrum olması çocuklarının da mahrumiyetini gerektirmez.³³ Engelleri araştırdığımızda kız, anne veya babanın mahrum olma durumu olmadığı halde İslam âleminin birçok bölgesinde olduğu gibi Güneydoğu Anadolu'da kız çocuklar, anne, baba, dede ve nine mirastan mahrum bırakılmaktadır.

2. GÜNEYDOĞU ANADOLU'DA MİRAS PAYLAŞIMI

İslam ülkelerinin birçoğunda olduğu gibi Güneydoğu Anadolu'da var olan bazı örf ve adetler cahiliye döneminden kalan kötü uygulamalara benzemektedir. Mesela cahiliye döneminde hak ve hukuk normları dikkate alınmadan öldürülen bir kişinin intikamı alınmaktaydı. İster öldüren kişi haklı olsun veya olmasın ondan intikam alınmaktaydı. Hatta maktulün ailesi topyekûn intikam faaliyetine katılmaktaydı. Bu gibi

26 Şehhât, *el-Mîrâs fi 'ş-Şer'ati'l-İslamiyye*, 138-141.

27 Zeynüddîn b. Nüceym el-Hânefî İbn Nüceym el-Mısırî (ö. 970/ 1563), *el-Bahru'r-râ'ik şerhu kenzi'l-hakâ'ik* (Beyrut: Dârü'l-Marîfe, ts.), 8/561.

28 Zeydân, *el-Mufasssal fi ahkâmi'l-mer'e*, 11, 284-285.

29 Mehmet Şener, "İslam Miras Hukuku İle İlgili Terimler", *D. E. O. İlahiyat Fakültesi Dergisi*, Sayı VIII, (İzmir 1994), 27; Asabe ile ilgili geniş bilgi için bkz. Muhammed Çuçak, "İslâm Miras Hukukunda Asabe Ve Bu Yolla Mirasçı Olmak", *Süleyman Demirel Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, Sayı: 45/2 (2020), ss. 25-43.

30 Ebü'l-Hattâb Mahfûz b. Ahmed b. el-Hasen el-Kelvezânî el-Bağdâdî (ö. 510/1116), *et-Tehzîb fi'l-ferâiz*, thk. Muhammed Hasan İsmail eş-Şâfiî (Beyrut: Dârü'l-Kütübî'l-İlmiyye, 1998), 41; Berrâc, *Ahkâmu'l-mirâs*, 282.

31 Yaşar, "İslâm Mirâs Hukukunda Red Meselesi: İnceleme ve Değerlendirme", 235.

32 Berrâc, *Ahkâmu'l-mirâs*, 285.

33 Aktan, "Miras", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 2005), 30, 143-145; Ebü Yahyâ Zeynüddîn Zekeriyâ b. Muhammed b. Ahmed es-Süneykî el-Ensârî el-Hazrecî (ö. 926/1520), *Esne'l-metâlib fi şerhi rav-di't-tâlib* (yb.: Dârü'l-Kitabî'l-İslami, ts.), 3/15-17; Ahmed b. Güneym b. Sâlim en-Nefrâvî (v. 1126/1714), *el-Fevâkihu'd-devânî 'âlâ risâleti İbn Ebî Zeyd el-Kayravanî* (yb.: Dârü'l-Fikr, 1995), 2/257; Abdülganî b. Tâlib b. Hammâde el-Meydânî el-Güneymî ed-Dımaşkî (ö. 1298/1881), *el-Lübâb fi şerhi'l-kitâb*, thk. Muhammed Muhyeddin Abdulhamid (Beyrut: el-Mektebetu'l-İlmiyye, ts.), 4/188; Mirasa engel durumları için bkz. Kaşif Hamdi Okur, İslam Hukukunda Miras Engeli Olarak Müslüman Ve Gayrimüslim Arasındaki Din Ayrılığı, Dinbilimleri Akademik Araştırma Dergisi, sayı:3, VII (2007), ss. 95-119.

haksız intikamlar yıllarca devam etmekteydi. Güneydoğuda Anadolu'da buna benzer uygulamalar bulunup öldürülen kişinin intikamı alınmaya çalışılmaktadır. Bu intikam sadece katille sınırlı kalmamaktadır. Katilin ailesine mensup kişiler de intikamın hedefinde olmaktadır. Bilindiği üzere İslam hukukunda kısas bulunmaktadır. Fakat mahkeme tarafından katil tespit edildikten sonra kısas devlet tarafından uygulanır. Güneydoğu Anadolu'da ise katil tespit edilmeden maktulün ailesi katil olarak düşündükleri kişi ve ailesinin bütün fertlerini hedef alıp buldukları yerde öldürmektedirler. Bu da İslam hukukunun temel ilkeleriyle ve hayat dolu gerçek olan kısas uygulamayla da bağdaşmamaktadır.³⁴

Bunun dışında kız kaçırma veya evli kadınların başka bir erkekle kaçması da öldürmeye bir neden olarak sayılmaktadır. Bilindiği üzere İslam hukukunda bekâr olanların zina cezası yüz değnektir.³⁵ Evli olanların cezası ise recmdir.³⁶ Fakat zinayı tespit etmenin şartları vardır. Birincisi faillerin ikrar etmesidir. İkincisi ise dört şahidin şahitlikte bulunmasıdır. İkrar ve şahitlerin şahitliği de ancak bir mahkemede anlamlı olabilir. Olay mahkemeye intikal edip de mahkeme onları suçlu bulursa devlet onlara ceza verir. Mahkeme suçluyu tespit etmezse onlara ceza uygulanamaz.³⁷ Güneydoğuda ise ne mahkemeye başvurulur ne de şahitlere başvurulur. Kaçırmanın kendisi tek başına öldürmenin sebebi olarak görülebilmektedir. Hatta böyle durumlarda iki ailenin birbirlerine düşman veya birbirlerinden intikam almalarına sebep olabilmektedir. Konumuz olan miras paylaşımı da katil gibi cahiliyeden kalan bazı örf ve adetlere benzer şekilde uygulanmaktadır. Cahiliye döneminde sadece çocuklar ve kadınlar mirastan mahrum bırakılmaktaydı. Güneydoğu Anadolu'da ise bunlara ilaveten bazı durumlarda baba, dede, anne, nine ve ölenin zevcesi de mahrum bırakılmaktadır.

Yukarıda zikredilen kötü adetlere karşın İslam dini kadın ve erkekleri birçok konuda eşit saymış, hatta bazı konularda kadınlara ayrıca haklar tanımış ve onları koruma altına almıştır. Nitekim Kuran-ı Kerim'in "Kadınlar hakkında senden fetva istiyorlar. De ki: "Onlar hakkında size fetvayı Allah veriyor." Kitapta, kendilerine (verilmesi) farz kılınan (miras)ı vermediğiniz ve evlenmek istediğiniz yetim kızlara, zavallı çocuklara ve yetimlere âdil davranmanıza dair, size okunmakta olan âyetler de bunu açıklıyor. Ne hayır yaparsanız, şüphesiz Allah onu bilir"³⁸ mealindeki ayeti kadınların mirastaki haklarının verilmesi ve onlara adil davranılması üzerinde durmuştur. Güneydoğu Anadolu ve diğer bazı bölgelerde maalesef ayetin emrettiğinin tam tersi bir uygulama bulunmaktadır. Hem babanın hayatında hem onun ölümünden sonra mal paylaşımında erkeklere öncelik verilip kadınlar mirastan mahrum edilmektedir. Yukarıda zikredilen ayet ve hadisleri ele aldığımızda Güneydoğu Anadolu bölgesinde miras paylaşımı hususunda meydana gelen eşitsizlikler ve mağduriyetlerin İslam dini ile hiç bir alakası olmadığı görülecektir.

Güneydoğu Anadolu'da ölen kişinin mirası tekfin ve teşhizi yapıldıktan hemen sonra genellikle paylaşılmamaktadır. Bazen birkaç ay veya birkaç yıl geçtikten sonra mirası paylaşılır. Bu paylaşımın birkaç şekli bulunmaktadır. Bazen geniş aile dediğimiz baba çocuklar ve torunlar aynı evde yaşamaktadırlar. Bu durumda büyük babanın bir çocuğu öldüğü takdirde onun mirası paylaşılmaz. Bu şekilde aile büyük babayla birlikte yaşamaya devam ederler. Daha sonra büyük baba ölürse geri kalan mirası erkek çocukları arasında paylaşılır. Fakat daha önce vefat eden oğlanın çocukları dede yetimleri sayıldıkları için onlara herhangi bir pay verilmez.³⁹ Bu husus Güneydoğu Anadolu bölgesinde şahit olunan uygulamalardır. Bu tür durumda

34 Suçların cezası ve bunların İslam hukukundaki önemi ve yeri için bkz. Suat Erdoğan, Kur'an ve Sünnet Işığında Suç-Ceza Uygunluğu, Bingöl Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, sayı: 3, (2014), ss. 125-182.

35 Serahsî, *el-Mebsût*, 9/36; Ebû İshâk Cemâlüddîn İbrâhîm b. Alî b. Yûsuf eş-Şîrâzî (ö. 476/1083), *el-Mühezzeb fi fikhi'l-İmâm eş-Şâfiî*, yb.: Dârü'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1431), 3/339; Ebü'l-Abbâs Şihâbüddîn Ahmed b. İdrîs b. Abdurrahmân el-Misrî el-Karâfi (ö. 684/1285), *ez-Zahîre* (Beyrut: Dârü'l-Ğarbi'l-İslâmî, 1994), 12/82; Ebu'l-Abbas Ahmed b. Muhammed es-Sâvî, *Bulğatu's-Sâlik li Ekrabi'l-Mesâlik* (yb.: Mektebetu Mustafa el-Bâbî el-Halebî, 1952), 2/423.

36 Ebü'l-Hüseyn Müslim b. el-Haccâc b. Müslim el-Kuşeyrî (ö. 261/875), *Sahih-i Müslim*, thk. Muhammed Fuâd Abdülbaki (Beyrut: Dârü'l-Hyâi't-Türâsi'l-Arabî, ts.), 3/1316; Serahsî, *el-Mebsût*, 9/36; Ebü'l-Hasen Alî b. Muhammed b. Habîb el-Basrî el-Mâverdî (ö. 450/1058), *el-Hâvi'l-kebîr*; thk. Ali Muhammed Muavved ve Adil Ahmed Abdulmevcud (Beyrut: Dârü'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1999), 13/191; Karâfi, *ez-Zahîre*, 12/82; Sâvî, *Bulğatu's-Sâlik*, 2/423.

37 Hüseyin Esen, "Zina", Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi (Ankara: TDV Yayınları, 2013), 44/441-442.

38 Nisâ, 4/127.

39 Dede yetimlerin mağduriyetinin giderilmesi v eve bu konuda çözüm önerileri için bkz. Abdurrahman Yazıcı, İslam Miras Hukukunda Dede Yetimliği Ve Benzeri Problemlere Çözüm Arayışlarına İlişkin Bir Değerlendirme, İslam Hukuku Araştırmaları Dergisi, sy. 20, (2012), ss. 107-134.

dayanak noktası dede yetimlerinin mirasta pay sahibi olmadıkları yönündeki içtihatlar gösterilmektedir. Çıkarlarına uygun olduğu yönü ile icthatlara tutunulmakta; “Sizden birinize ölüm gelip çatdığı zaman, eğer geride bir hayır (mal) bırakmışsa, anaya, babaya ve yakın akrabaya meşru bir tarzda vasiyette bulunması -Allah’a karşı gelmekten sakınanlar üzerinde bir hak olarak- size farz kılındı”⁴⁰ mealindeki ayetin yakın akrabalar ve dede yetimi hakkındaki buyruğu ise yine çıkarlarına uymadığı için görmezden gelinmektedir.⁴¹ Onların bu şekildeki çelişkili davranışları kötü örf ve insanının cimrilik tarafı ağır bastığı takdirde hak ve hukuku görmezlikten gelebilir gerçeği ile açıklanabilir.

2.1. KIZ DIŞINDA DİĞER VARISLERİN MİRASTAN MAHRUM EDİLMELERİNİN SEBEPLERİ

Bilindiği üzere mirastan mahrum olma sebepleri şer‘an belirlenmiştir.⁴² Fakat bahsedilen bölgelerde şer‘in belirlediği sebeplere değil örf ve âdetin belirlediği ilkelere uyulmaktadır. Nitekim çekirdek aile dediğimiz baba, anne ve çocuklardan oluşan ailelerde baba vefat ettiği zaman ondan kalan mal erkek çocuklar arasında paylaşılır. Kızlara, baba, ana, dede ve nineye verilmez. Kadının mirastan mahrum edilmesinin birçok sebebi bilinmektedir. Fakat araştırdığımız kadarıyla anne veya baba, dede veya nineye mirastan pay verilmemesinin bir nedenini bulamadık. Kanaatimizce nedeni şu olabilir: Baba ve anneye aynı evde yaşamaları veya durumlarının iyi olmasıdır. Zira genellikle babanın mal birikimi dededen kalmadır. Dolayısıyla dede çocuklarına bir mal verdiği zaman kendisine de onlara verdiği kadar bir pay ayırmaktadır. Ya da böyle bir durum örfte yeri olmadığı için kimse bunlara herhangi bir pay vermemektedir. Her hâlükârda bu durum İslam hukukunun temel ilkeleri ve miras hukukuyla bağdaşmayan bir durumdur.

2.2. KIZ ÇOCUKLARI VE VEFAT EDENİN HANIMININ MİRASTAN MAHRUM EDİLMESİNİN SEBEPLERİ

Günümüzde Güneydoğu Anadolu’da, vefat edenin hanımı ve kız çocukları mirastan mahrum edilmektedir. Bunun birçok nedeni vardır. Bu nedenlerin başında şunlar gelmektedir:

2.2.1. ÖRF VE ADETLER

Vefat edenin hanımı iddet süresi bittikten sonra bazen başka bir kişiyle evlenmeyip çocukları yanında kalır onlara hizmet eder. Buna rağmen erkek kardeşler babalarından kalan mirası kendi aralarında paylaşır ne kız kardeşlerine ne de annelerine mirastan herhangi bir pay vermezler. Hakeza iddet süresi bittikten sonra vefat edenin hanımı başka bir erkekle evlendiğinde de aynı durum söz konusudur. Vefat edenin hanımına ve kızlarına mirastan bir pay verilmemesinin nedenlerinden biri örf ve adettir. Bu örf ve adet öyle yerleşmiş ki mal paylaşımında ne ölenin kızları ne de onun hanımı insanların aklına gelmemektedir. Başka bir ifadeyle Yüce Allah’ın onlara verdiği hak kimsenin aklına gelmemektedir. Bu hakların farkına varılsa veya onlara hatırlatılsa da yine durum değişmez. Zira yaşadığımız toplumun örfünde ölen kişinin hanımına ve kız çocuklarına mirastan pay verildiğine nadiren şahit olunmuştur.

2.2.2. ERKEKLERİN TOPLUM İÇİNDEKİ KONUMU

Güneydoğuda erkek çocuklara çok önem verilmektedir. Evlenen çiftlerin on tane kız çocuğu olsa da erkek çocuğu olmadığı takdirde doktorlara veya türbelere gidip çare ararlar. Bütün bunlara rağmen erkek çocuğa sahip olmadıkları zaman ailede sıkıntılar baş gösterir. Bazen bu sıkıntılar boşanmayla sonuçlanır. Hatta bazı durumlarda erkek çocuğa sahip olunmaması hususunda kadın suçlanır ve koca başka bir kadınla

40 Bakara, 2/180.

41 Dede yetimi ile ilgili geniş bilgi için bkz. Hüseyin Tekin Göğmenoğlu, İslam Miras Hukukunda “Halefiyet”, “Dede Yetimi” ve “Vacip Vasiyet”, *Dini Araştırmalar*, c. 1, s. 3 (Nisan 1999), ss. 143-170.

42 Abdullah Çolak, İslam Ceza Hukuku’nda Trafik Kazalarında Tarafların Suç Oranının Diyet, Keffaret, Mirastan Mahrumiyet Ve Maddi-Manevi Zararı Tazmine Etkisi, *İnönü Üniversitesi İlahiyat Fakültesi* (2016), 445-477, s. 475; Hilal Özay, İslam Miras Hukukunun Özellikleri, *İslam Medeniyeti Araştırmaları Dergisi*, Cilt: 3/Sayı: 2 (Aralık 2018), ss. 203-224, 212.

dini nikâh kıyarak evlenir. Bundan da erkek çocuk olmadığı zaman başka bir kadınla da evlenmek suretiyle çare aranır. Fakat kız sahibi olup da erkek çocuğa sahip olunmaması türbeyle veya doktorla halledilecek bir mesele değildir. Bu durum “*Göklerin ve yerin mülkü (hükümranlığı) Allah’ındır. O, dilediğini yaratır. Dilediğine kız çocukları, dilediğine erkek çocukları verir. Yahut o çocukları erkekler, dişiler olmak üzere çift verir, dilediği kimseyi de kısır yapar. Şüphesiz O, her şeyi hakkıyla bilendir, hakkıyla gücü yetendir*”⁴³ mealindeki ayette açıklandığı üzere yüce Allah’ın lütuf ve keremine bağlıdır. Zira kız veya erkek seçimini yapmak hiç kimsenin elinde değildir. Sadece yüce Allah’ın elindedir. Yukarıda zikredilen erkeklerin konumu cahiliye zihniyetiyle açıklanabilen bir zihniyettir.⁴⁴ Maalesef bu ayırım Güneydoğu Anadolu’da miras paylaşımına da sirayet etmiş ve miras paylaşımı da buna göre yapılmaktadır.

2.2.3. KADINLARIN MİRASTAN PAYLARINI İSTEMEKTEN UTANMASI

Yaşadığımız toplumda miras, kızlar dikkate alınmadan erkekler arasında paylaşılmaktadır. Bu şekildeki paylaşım örf ve adet haline geldiği için haklarını istemek kızların aklına dahi gelmez. Okuyan kızlar veya bir şekilde mirastan hakları da olduğunu fark eden kızlar, toplum ve ailesinden utandıkları için hak talebinde bulunmazlar. Kızların haklarını istememeleri ondan vazgeçtikleri anlamına gelmez. Dolayısıyla erkek kardeşlerin bu malı almaları caiz değildir. Bu husus Kuran-ı Kerim, hadisler ve fıkıh kitaplarında açıkça belirtilmiştir.

Kuran-ı Kerim’de geçen “*Kadınlara mehirlerini (bir görev olarak) gönül hoşluğuyla verin. Eğer kendi istekleriyle o mehrin bir kısmını size bağışarlarsa, onu da afiyetle yiyin*”⁴⁵, “*Ey iman edenler! Mallarınızı aranızda batıl yollarla yemeyin. Ancak karşılıklı rıza ile yapılan ticaretle olursa başka. Kendinizi helâk etmeyin. Şüphesiz Allah, size karşı çok merhametlidir*”⁴⁶ mealindeki ayetler ve “*Gönül hoşnutluğu olmadan hiçbir insana kardeşinin malı ona helal değildir. Birbirlerine zulmetmeyiniz. Benden sonra birbirinizin boynunu vuran kâfirler olarak dinden dönmeyin*”⁴⁷ şeklindeki hadis kadınlardan izin alınmadan onların malını almak caiz olmadığı göstermektedir. Hatta vereceği izin de baskı altında kalmadan gönül hoşnutluğuyla vermeleri gerekir. Yaşadığımız bölgede ise erkek kardeşler kız kardeşlerine sormadan mirastan kalan malı aralarında paylaştırmaktadır. Daha sonra resmi olarak üzerine almak istediklerine kız kardeşlerine haber verirler ve onları tapu müdürlüğüne çağırıp hazırlanan tapu senedine imza attırırlar. Kızlar da utandıkları için buna itiraz etmezler. Bazı kız kardeşler haklarını istediklerinde aralarında husumet başlar ya da cüzi bir miktar mal onlara vermek suretiyle anlaşarak onlardan imza alınmaktadır. Taşınmazların devri hususunda kız çocuklarından karşılıksız olarak alınan imzalar veya haklarının çok altında meblağ verilerek haklarından feragat etmelerinin sağlanması caiz değildir. Nitekim fıkıh kitapları araştırıldığında utanılarak verilen/bırakılan malların alınması helal olmadığını açıkça görülecektir. Öyle ki bazı fakihler bunu gasp olarak nitelendirmektedirler.⁴⁸

2.2.4. KADININ, AİLESİNİN KENDİSİNİ DIŞLAMASINDAN KORKMASI

Mirastan mahrum edilen birçok kadınının hakkını aramaktan alıkoyan nedenlerin başında akrabalarının kendisinden ilişkilerini kesme korkusudur. Bahsettiğimiz bölgede daha önce de değinildiği gibi kadınların mirastan mahrum edilmesi örf ve adet haline gelmiştir. Nitekim mahrum edilen birçok kadın hakkını aramamaktadır. Miras hakkında uygulamaların insan haklarına ve İslam hukukunun temel ilkelerine aykırı olduğunu öğrenen kadınlar da haklarını aramaktan vazgeçmesine neden olan sıla-i rahimin zarar görme

43 Şurâ, 42/49-50.

44 Zehrânî, *Hirmânu'l-unsâ mine'l-mîrâs*, 120.

45 Nisâ, 4/4.

46 Nisâ, 4/29.

47 Ahmed b. el-Hüseyn b. Ali Ebû Bekr el-Beyhakî (ö. 458/1065), *es-Sünenu'l-kübra*, thk. Muhammed Abdulkadir Ata (Beyrut: Dârü'l-Kütübi'l-İlmiyye, 2003), 6/160.

48 Ebû Abdillâh Şemsüddîn Muhammed b. Ahmed b. Ahmed b. Hamza er-Remlî el-Menûfî el-Ensârî el-Mısırî (ö. 1004/1596), *Nihâyetü'l-muhtâc ilâ şerhi'l-Minhâc* (Beyrut: Dârü'l-Fikr, 1984), 5/146; Ebü'l-Ferec Şemsüddîn Abdurrahmân b. Muhammed b. Ahmed el-Makdisî (ö. 682/1283), *eş-Şerhu'l-kebîr ale'l-muḥni'* (yb.: Dârü'l-Kitâbi'l-Arabî, ts.), 5/374.

korkusudur. Bu durumda kadının elinde iki yol bulunmaktadır. Birincisi bu haksızlığa karşı çıkmadan miras uygulamalarını kabul etmektir. İkincisi ise buna karşı çıkıp hakkını aramaktadır. Hakkını aradığı takdirde ise tehdit edilme ve yalnızlaştırılma ile yüz yüze kalma ihtimali bulunmaktadır. Bütün bunları göz önünde bulunduran kadınlar bu konudaki haklarını aramaktan vazgeçmektedirler. Diğer taraftan evlenen kadınlar eşleri ile problem yaşadıkları takdirde akrabalarına sığınmaktadırlar. Miras hususunda akrabalarıyla karşı karşıya gelen kadınlar ilerde eşleriyle sorun yaşadıkları zaman sığınacak akraba bulamayabilirler. Böyle bir ihtimal karşısında kadınlar mirastaki haklarından vazgeçmektedirler. Başka bir tabirle kadınlar iki zor durumla karşılaşmaları muhtemeldir. Birincisi mirastaki hakkını arayıp akrabalarıyla ilişkisini keser ve sonraki zorluklara göğüs gerer. İkincisi ise mirastaki hakkından vazgeçip akrabalarla olan ilişkisini devam ettirir. Bu defa da eşyle sorun yaşamaya devam eder. Her iki durumda da mağdur olan taraf şüphesiz kadınlardır.

2.2.5. DİNİ HÜKÜMLERİ BİLMEK

Miras konusunda haksızlığa uğrayan kadınların çoğu kırsal kesimlerde yaşayanlardır. Şehirlerde yaşayanlar veya okuyan kızlar kırsal kesime yaşayan kadınlara göre daha az mağdur oldukları anlaşılmaktadır. Bu da dini hükümleri bilmemenin kadınların mağdur olmasına neden olduğunu göstermektedir. Buna göre bu konuda kadınların bilgilendirilmesi gerekir. Öyle ki erkeklerin de bu konuda bilgi sahibi olmaları sorumluluk taşınması bakımından ve kadınlara zulmetmekten vazgeçmesi açısından çok önemlidir. Bu konuların okullar ve medreselerde öğretilmesi ve tebliğ edilmesi gelecek nesiller için yol gösterici olabilir diye düşünüyorum.

2.2.6. YABANCILARIN MALLARINA ORTAK OLMASINDAN KORKULMASI

Kız çocuklara mirastan bir pay verilmemesinin sebeplerinden biri de yabancı kişilerin onlara ortak olmasından korkmaları veya kız kardeşlerine ve enişterine besledikleri kıskançlıktır.⁴⁹ Güneydoğu örfünde damat ve enişter her ne kadar evlenme yoluyla akrabalık vasfı kazanmışlarsa da kan yoluyla meydana gelen akrabalık gibi kendilerine yakın hissetmezler. Nitekim dünyevi bir mücadelede kendilerine uzak olan kan akrabaları tutup damat ve enişterine karşı cephe alabiliyorlar. Hatta kendi yeğenlerine karşı da mücadele edebilirler. Bütün bunlar Güneydoğu Anadolu'da kan akrabalığının ne kadar güçlü olduğunu göstermektedir. Buna binaen miras paylaşıldığında evlenmiş kızlara herhangi bir pay verilmez. Onlara göre kızlara mirastan verilen mal yabancıların eline geçmek anlamına geldiği gibi onları yabancı kişilere karşı zayıf bir duruma düşmelerine de sebep olmaktadır.

Bunların dışında adil olmayan kişilerin (kâsım) miras taksiminde bulunması, musînin vasiyetini bazı vârislerin kendi lehlerine göre değiştirmesi, önde gelen İslâm âlimlerinin ve kanaat önderlerinin kız çocuklarının mirastan mahrum edilmesine sessiz kalması⁵⁰ gibi birçok nedenden dolayı kadınlar mirastan mahrum bırakılmaktadır. Yukarıda da belirtildiği üzere Güneydoğu Anadolu'da sadece kadınlar mirastan mahrum bırakılmamaktadır. Bunların dışında baba, anne, bunların olmadıkları zaman dede ve nine de mirastan mahrum bırakılmaktadır. Bunların mirastan mahrum bırakmanın nedenleri arasında cahiliyeden kalma örf ve adetler bulunmaktadır. Bu durum o kadar yerleşmiş ki bunların hak ve hukuku, mirastan alacakları payın miktarı hakkında toplumun çoğu bilgi sahibi değildir. Hatta bunların mirastan pay alacakları meselesi hiç kimsenin aklına gelmediği gibi toplumda da bu konu tartışılmamaktadır. Fakat az da olsa son dönemlerde kızların mirastan pay almaları meselesi tartışılmaya başlanmıştır. Hak ve hukukun farkına varan bazı kızlar resmi mahkemelere başvurup haklarını almaya çalışılmaktadırlar. Bu durumda da erkek kardeşler onlarla uzlaşma yoluna gitmektedirler. Zira İslam hukukunda kızların payları erkeklerin yarsısıdır. Medeni kanunlarda ise erkek ile kızlar eşittirler. Resmi mahkemeye intikal ettiğinde erkek kardeşler zarar edebilirler. Dolayısıyla bu durumda erkek kardeşler uzlaşma yolunu seçerler.

49 Zehrânî, *Hirmânu'l-unsâ mine'l-mîrâs*, 125.

İbrahim Yılmaz, "İslâm Hukukunda Kız Çocuğunun Miras Hakkı ve Cahiliye Döneminde Kız Çocuğunu Mirastan Mahrum Etmenin Günümüz İslâm Ülkelerindeki İz Düşümü", *İslam Hukuku Araştırmaları Dergisi*, sy. 29 (2017), 24

Miras paylaşımında yaşanan bu gibi sorunların halledilmesi önem arz etmektedir. Zira bu sorunlar toplum arasındaki muhabbet ve sevgiye zarar verdiği gibi düşmanlıklara da neden olabilir. Zira bir yandan mirastan pay alan erkek kardeşlerin iyi bir hayat sürmesi diğer yandan kızların maddi durumlarının iyi olmaması sosyal dayanışma ve yardımlaşmaya da zarar vermektedir. Miras paylaşımında yaşanan sorunların halledilmesi toplumda sözü geçen âlimler, müderrisler ve kanaat önderlere düşmektedir. İslam dininin miras paylaşımındaki emri ve bu emre uymayanların dünya ve ahiretteki durumları iyi bir şekilde anlatılmıdır. Ayrıca bunlar hem kendi ailesindeki miras paylaşımını İslam hukukuna göre yapmaları hem de miras paylaşımında fiilen bulunmaları bu sorunların halledilmesine yardımcı olabilir. Bu şekilde yapılan miras paylaşımı bir müddet sonra cahiliyeden kalma kötü örfün yerine geçer ve güzel bir örf olarak uygulanır hale gelir.

SONUÇ

Birçok meselenin aksine mirasla ilgili hükümler Kuran-ı Kerim’de ayrıntılı bir şekilde açıklanmıştır. Sünnet de miras hukukuna önem vererek onun düzgün bir şekilde öğrenilmesi ve adilce uygulanması hususunda uyarılarda bulunmuştur. Fıkıh kitaplarında da miras hukukunun ayrı bir yere haiz olduğu görülmektedir. Bütün bunlara rağmen yaşadığımız asırda birçok bölgede olduğu gibi güneydoğu bölgesinde de ölen kişinin mirası İslam hukukunun temel ilkeleri, Kuran-ı Kerim ve sünnetin istediği şekilde taksim edilmeyerek birçok kesimin mağdur olunmasına sebep olmaktadır. Özellikle ölen kişinin kızlarına, ana, baba, dede, nine ve eşine mirastan herhangi bir pay verilmemektedir. Bu şekilde mağduriyetlerin meydana gelmesinin birçok nedeni bulunmaktadır. Ölen kişinin mirasının az olması, erkeklerin toplumdaki konumu, yabancıların mirasa ortak olmalarına engel olunmak istenilmesi, kadınların mirastan paylarını istemekten utanması, İslamda kendilerine verilen hak ve hukuklarını bilmemeleri ile yerleşmiş örf ve adetler bu nedenlerin başında gelmektedir. Bunların dışında adil olmayan kişilerin (kâsım) miras taksiminde bulunması, musînin vasiyetini bazı vârislerin kendi lehlerine göre değiştirmesi, önde gelen İslâm âlimlerinin ve kanaat önderlerinin kız çocuklarının mirastan mahrum edilmesine sessiz kalması gibi sebepler bahsedilen kişilerin mirastan mahrum edilmektedir. Bütün bunlara rağmen bazı kızların mirastan kendilerine bir pay verilmesini istediklerine kendi aileleri tarafından tehdit edildiği ve dışlandığı da müşahede edilmektedir. Yaşanan mağduriyetlerin önüne geçilmesi âlimlerin bu konuda toplumu aydınlatmaları ve kanaat önderlerinin de yanlış olan bu uygulamayı kendi ailelerine uygulamayarak mirastan hakkını almayanların haklarını vererek toplumda güzel bir yol açabilirler.

KAYNAKÇA

- Affî, Abdullah. *el-Meretu'l-Arabîyye fî câhiliyyetihâ ve İslâmihâ*. Medinetu'l-Münevvere: Mektebetu's-Sekâfe, 1933.
- Aktan, Hamza. "Miras", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 30/143. İstanbul: TDV Yayınları, 2005.
- Alkış, Alpaslan. "İslam Miras Hukuku ile Türk Miras Hukukunun Varisler Yönüyle Karşılaştırılması". *Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, Cilt:19 Sayı:1 (Haziran 2019), 60-79.
- Berrâc, Cuma Muhammed. *Ahkâmu'l-mirâs fî's-Şerîati'l-İslamiyye*. Ammân: Dârü'l-Fikr, 1981.
- Behûtî, Mansûr b. Yunus b. İdris. *Keşşâfu'l-kunâ' 'an metni'l-iknâ'*. yb.: Dârü'l-Kütübi'l-İlmiyye, ts..
- Beyhakî, Ahmed b. el-Hüseyn b. Ali Ebû Bekr. *es-Sünenu'l-kübra*. thk. Muhammed Abdulkadir Ata. Beyrut: Dârü'l-Kütübi'l-İlmiyye, 2003.
- Çolak, Abdullah. İslam Ceza Hukukunda Trafik Kazalarında Tarafların Suç Oranının Diyet, Keffaret, Mirastan Mahrumiyet Ve Maddi-Manevi Zararı Tazmine Etkisi. *İnönü Üniversitesi İlahiyat Fakültesi* (2016), 445-477.
- Çuçak, Muhammed. "İslâm Miras Hukukunda Asabe Ve Bu Yolla Mirasçı Olmak". *Süleyman Demirel Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, Sayı: 45/2 (2020), 25-43.
- Ebu Nasr, Muhammed b. Abdullah. *İ'lâmu'n-nubelâ bi ahkâmi mirâsi'n-nisâ*. San'â: el-Mutehassis, 2004.
- Efe, Ahmet. "İslam Miras Hukukunda Kadın-Erkek Hisselerinin Farklı Oluşu Üzerine Bir Değerlendirme". *İslam Hukuku Araştırmaları Dergisi*, sy. 18 (2011), 157-168.
- Ensârî, Şeyhu'l-İslâm Zekerîyya b. Muhammed b. Ahmed b. Zekerîyya. *Esne'l-metâlib fî şerhi ravdi't-tâlib*. yb.: Dârü'l-Kitâbi'l-İslâmî, ts.
- Erdoğan, Suat. "Kur'an ve Sünnet Işığında Suç-Ceza Uygunluğu". *Bingöl Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, sayı: 3 (2014),125-182.
- Esen, Hüseyin. "Zina", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 44/441-442. yb.: TDV Yayınları, 2013.
- Göğmenoğlu, Hüseyin Tekin. "İslam Miras Hukukunda "Halefiyet", "Dede Yetimi" ve "Vacip Vasiyet". *Dini Araştırmalar*, c. 1, s. 3 (Nisan 1999), 143-170.
- Damad, Abdurrahman b. Muhammed b. Süleyman Damad Efendî. *Mecme'u'l-enhur fî şerhi multeke'l-ebhur*. thk. Halil İmran el-Mansur. Beyrut: Dârü'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1998.
- Dârimî, Ebû Muhammed Abdullah b. Abdîrahmân b. el-Fazl. *es-sünen*. thk. Hüseyin Selim Esed ed-Dârânî. by.: Darü'l-Müğni, 2000.
- Dusûkî, Muhammed b. Ahmed 'Urfe. *Hâşiyetu'd-dusûkî 'ale's-şerhi'l-kebîr*. yb.: Dârü'l-Fikr, ts..
- Gül Akyılmaz, Sevgi. "Osmanlı Miras Hukukunda Kadının Statüsü". *Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* C. XI, Sa.1-2 (2007), 471-502.
- Haccâvî, Ebû'n-Necâ Şerefüddîn Mûsâ b. Ahmed b. Mûsâ el-Makdisî. *el-İkna' fî fikhi'l-İmâm Ahmed*. thk. Abdullatif Muhammed Musa es-Sübkî. Beyrut: Dârü'l-Marife, ts..
- Kelvezânî, Ebû'l-Hattâb Mahfûz b. Ahmed b. el-Hasen el-Bağdâdî. *et-Tehzîb fî'l-ferâiz*. thk. Muhammed Hasan İsmail eş-Şâfiî. Beyrut: Dârü'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1998.
- Karâfî, Ebû'l-Abbâs Şihâbüddîn Ahmed b. İdrîs b. Abdîrahmân el-Mısırî. *ez-Zahîre*. Beyrut: Dârü'l-Ğarbi'l-İslâmî, 1994.
- Mâverdî, Ebû'l-Hasen Alî b. Muhammed b. Habîb el-Basrî. *el-Hâvi'l-kebîr*. thk. Ali Muhammed Muavved ve Adil Ahmed Abdulmevcud. Beyrut: Dârü'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1999.
- Mevsilî, Abdullah b. Mahmud b. Mevdûd el-Hanefî. *el-İhtiyâr li talîli'l-muhtâr*. Kahire: Matbaatu'l-Halebî, 1937.
- Meydânî, Abdülğanî b. Tâlib b. Hammâde el-Guneymî ed-Dımaşkı. *el-Lübâb fî şerhi'l-kitâb*. thk. Muhammed Muhyeddin Abdulhamid. Beyrut: el-Mektebetu'l-İlmiyye, ts..
- Mustafa, b. S'ad b. Abdus es-Süyûfî. *Matâlibu uli'n-nuhâ fî şerhi gâyeti'l-muntehâ*. yb.: el-Mektebû'l-İslâmî, 1994.
- Müslim, Ebû'l-Hüseyn Müslim b. el-Haccâc b. Müslim el-Kuşeyrî. *Sahîh-i Müslim*. thk. Muhammed Fuâd Abdalbaki. Beyrut: Dârü İhyâ't-Türâsi'l-Arabî, ts..
- Nefrâvî, Ahmed b. Güneym b. Sâlim. *el-Fevâkihü'd-devânî 'âlâ risâleti İbn Ebî Zeyd el-Kayravanî*. yb.: Dârü'l-Fikr, 1995.
- Nevevî, Ebû Zekerîyyâ Muhyîddîn Yahyâ b. Şeref b. Murrî. *el-Mecmû' şerhu'l-muhezzeb*. yb.: Dârü'l-Fikr, ts..
- Okur, Kaşif Hamdi. "İslam Hukukunda Miras Engeli Olarak Müslüman Ve Gayrimüslim Arasındaki Din Ayrılığı", *Dinbilimleri Akademik Araştırma Dergisi*, sayı:3, VII (2007), 95-119.
- Özay, Hilal. "İslam Miras Hukukunun Özellikleri". *İslam Medeniyeti Araştırmaları Dergisi*, Cilt: 3/Sayı: 2 (Aralık 2018), 203-224.
- İbn Âbidîn, Muhammed Emîn b. Ömer b. Abdilazîz el-Hüseynî ed-Dımaşkı. *Reddü'l-muhtâr 'ale'd-dürri'l-muhtâr*. Beyrut: Dârü'l-Fikr, 1992.
- İbn Ebû Zeyd, Ebû Muhammed Abdullâh b. Ebî Zeyd Abdîrahmân el-Kayrevânî en-Nefzî. *Metnu'r-risâle*. yb.: Dârü'l-Fikr, ts..
- İbn Kudâme, Ebû'l-Ferec Şemsüddîn Abdurrahmân b. Muhammed b. Ahmed el-Makdisî. *eş-Şerhu'l-kebîr ale'l-muğni'*. yb.: Dârü'l-Kitâbi'l-Arabî, ts..
- İbn Kudâme, Ebû Muhammed Muvaffaküddîn Abdullâh b. Ahmed b. Muhammed el-Makdisî. *el-Kâfi fî fikhi'l-İmâm Ahmed*. yb.: Dârü'l-Kü-

tübi'l-İlmiyye, 1994.

İbn Nüceym, Zeynuddîn b. Nüceym el-Hânefî el-Mısırî. *el-Bahru'r-râ'ik şerhu kenzi'l-hakâ'ik*. Beyrut: Dârü'l-Marife, ts..

İbn Rüşd, Ebû'l-Velid Muhammed b. Ahmed b. Rüşd el-Endülüsi. *Bidâyetü'l-müctehid ve nihâyetü'l-muktesid*. Kahire: Dârü'l-Hadîs, 2004.

Rahbî, Meyye. *el-İslâm ve'l-mer'e*. Dimaşk: Dârü'r-Rahbe, 2014.

Râzî, Zeynuddin Ebu Abdillâh Muhammed b. Ebî Bekr b. Abdulkadir. *Tühfetü'l-mulûk*, thk. Abdullah Nezir Ahmed. Beyrut: Dârü'l-Beşâiri'l-İslamiyye, 1417.

Ruaynî, Ebû Abdillâh Şemsüddîn Muhammed b. Muhammed b. Abdirrahmân el-Hattâb. *Mevâhibu'l-celil li şerhi muhtasari'l-Halil*. thk. Zekerriyya Umeyrât. yb.: Dârü Âlemi'l-Kütüb, 2003.

Remlî, Ebû Abdillâh Şemsüddîn Muhammed b. Ahmed b. Ahmed b. Hamza el-Menûfî el-Ensârî el-Mısırî. *Nihâyetü'l-muhtâc ilâ şerhi'l-minhâc*. Beyrut: Dârü'l-Fikr, 1984.

Sâvî, Ebu'l-Abbas Ahmed b. Muhammed. *Bulğatu's-sâlik li ekrabi'l-mesâlik*. by.: Dârü'l-Maarif, ts..

Sâvî, Ebu'l-Abbas Ahmed b. Muhammed. *Bulğatu's-Sâlik li Ekrabi'l-Mesâlik*. yb.: Mektebetu Mustafa el-Bâbî el-Halebî, 1952.

Selman b. Şebbâb b. Mesûd ez-Zehrânî. *Hirmânu'l-unsâ mine'l-mîrâs*. yb.: Mektebetu Melik Fehd, 1433.

Serahsî, Ebû Bekr Şemsü'l-Eimme Muhammed b. Ebî Sehl Ahmed. *el-Mebsût*. Beyrut:, Dârü'l-Marife, 1993.

Şehhât, Muhammed el-Cündî. *el-Mîrâs fi's-Şerîati'l-İslamiyye*. Kahire: Dârü'l-Fikri'l-Arabî, ts..

Şener, Mehmet, "İslam Miras Hukuku İle İlgili Terimler". *D. E. O. İlahiyat Fakültesi Dergisi* Sayı VIII (İzmir 1994), 25-42.

Şîrâzî, Ebû İshâk Cemâlüddîn İbrâhîm b. Alî b. Yûsuf. *el-Mühezzeb fi fikhî'l-İmâm eş-Şâfi'*. yb.: Dârü'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1431.

Yaşar, Mehmet Aziz. "İslâm Mîrâs Hukukunda Red Meselesi: İnceleme ve Değerlendirme". *Bingöl Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 1/13 (2019).

Yazıcı, Abdurrahman. "İslam Miras Hukukunda Dede Yetimliği Ve Benzeri Problemlere Çözüm Arayışlarına İlişkin Bir Değerlendirme", *İslam Hukuku Araştırmaları Dergisi*, sy. 20 (2012), 107-134.

Yılmaz, İbrahim. "İslâm Hukukunda Kız Çocuğunun Miras Hakkı ve Cahiliye Döneminde Kız Çocuğunu Mirastan Mahrum Etmenin Günümüz İslâm Ülkelerindeki İz Düşümü". *İslam Hukuku Araştırmaları Dergisi*, sy. 29, (2017), 261-297.

Zeydân, Abdülkerim. *el-Mufasssal fi ahkâmi'l-mer'e ve'l-beyti'l-müslim fi's-Şerîati'l-İslamiyye*. Beyrut: Müessesetü'r-Risâle, 1993.

EXTENDED ABSTRACT

It is important that inheritance, which is used in the meanings of “transferring something from one person or community to another, inherited from someone else”, is shared fairly for the maintenance of economic activities and the continuation of the social order among people. As a matter of fact, unlike other issues, this issue is explained in detail in the Qur’an. The goods in the hands of people are entrusted to the Almighty Allah. When a person dies, this trust must pass to its rightful owner. In other words, after a person dies, his powers are removed and the provisions of Almighty Allah become valid. Therefore, the inheritance of the deceased should be divided according to Islamic law. As a matter of fact, when we look at the history of Islamic law, it will be seen that inheritance sharing in the Islamic world is done according to the rules of feraiz (science of Islamic inheritance) announced by the Qur’an, sunnah and ijma. However, in the century we live in, in some parts of the Islamic world, the inheritance of the deceased is divided not according to the orders of Almighty Allah, but according to the location and customs of the people. This is not only against the basic principles of Islamic law, but also destroys the love and compassion between people. In this study, the reason for the injustices occurring in the division of inheritance, especially in the Southeastern Anatolia of Turkey, the existing unfair practices and the measures to be taken to prevent these injustices will be emphasized.

Rights Related to the Property of the Deceased Person: Four rights are incumbent on the estate of the deceased:

The first is the funeral and equipping of the deceased person. These actions are conferred on all other rights because the funeral and equipping are considered as essential needs of a person, such as a person’s clothes and abode.

The second is the debts related to the property of the deceased. Debts are also divided into two parts: One is the rights of Allah/public, such as zakat, expiation and vows. The other debt is people’s receivables. These receivables are also divided into several parts. Although there is disagreement in some parts, according to most of the Islamic jurists, these are also paid from the inheritance.

The third is the wills of the deceased: These are also limited to one third of the inheritance. Accordingly, if the will of the deceased is more than one-third of his property, the consent of his heirs is required.

The fourth is the right of the heirs: After the equipping costs, public rights, personal rights and wills are fulfilled, the remaining property is divided among the heirs as determined in Islamic law.

Heritage Sharing in Southeast Anatolia: In Southeastern Anatolia, the inheritance of the deceased is not usually shared immediately after the funeral and equipping is made. Sometimes after a few months or years, his inheritance is shared. There are several forms of this sharing. Sometimes the father, children and grandchildren, whom we call the extended family, live in the same house. In this case, if a child of the grandfather dies, his inheritance is not shared. In this way, the family continues to live with the grandfather. Later, if the grandfather dies, the remaining inheritance is divided among the sons. However, since the children of the formerly deceased son are considered grandparents orphans, they are not given any share. This is the practices witnessed in the Southeastern Anatolia region. In such situation, the Islamic judicial decisions are shown as the premise of that the grandfather orphans do not have a share in the inheritance. However, the command of the verse that states, “When death approaches one of you, if he leaves any good behind, it is prescribed for you to make a bequest to parents and close relatives in a legitimate manner - as a right on those who fear Allah -” about the grandfather’s orphan and close relatives is ignored because it does not comply with their interests.

Reasons for Deprivation of Inheritance for Daughters and the Wife of the Deceased: Reasons such as customs and traditions, the position of men in society, women being ashamed of asking for their share of inheritance, fear of exclusion of women by their family, ignorance of religious provisions, and fear of foreigners being a partner in their property come to the fore. Apart from these, women are deprived of inheritance due to many reasons such as unjust people (Qasim) dividing the inheritance, the musî’s changing his

will according to the favor of some heirs, and the silence of prominent Islamic scholars and opinion leaders about the deprivation of daughters of inheritance. As stated above, not only women are deprived of inheritance in Southeastern Anatolia. Apart from these, father, mother, and when they do not exist, grandfather and grandmother are also deprived of inheritance. Among the reasons for depriving them of inheritance are the customs and traditions left over from ignorance. This situation is so settled that most of the society is unaware of their rights and laws and the amount of the share they will receive from the inheritance. In fact, the issue of whether they will receive a share from the inheritance does not come to mind, and this issue is not discussed in the society.

It is important to solve such problems in inheritance sharing. Because these problems damage the love and affection between the society and may also cause hostilities. Because, on the one hand, the fact that the brothers who receive a share of the inheritance lead a good life, on the other hand, the poor financial situation of the girls also harms social solidarity and cooperation. Solving the problems experienced in the sharing of inheritance is the responsibility of the scholars, professors and opinion leaders who are influential in the society. The order of the religion of Islam on inheritance sharing and the situation of those who do not obey this order in this world and in the hereafter should be explained well. In addition, both sharing the inheritance in their own family according to Islamic law and actually sharing the inheritance can help to solve these problems. Inheritance sharing in this way replaces the bad custom left over from ignorance after a while and becomes a good custom.